

ALIM KOJI NEDOSTAJE

**- U POVODU 20. GODIŠNJICE
PRESELJENJA MR. NIJAZA
ŠUKRIĆA NA BOLJI SVIJET-**

Ifet MUSTAFIĆ

Sažetak

Ovaj rad, u povodu dvadesete godišnjice njegove smrti, od zaborava otima jednog alima i velikana – Nijaza efendiju Šukrića – kao zanimljivu paradigmu određenih kvaliteta čovjeka i naučnika, koje mnogim današnjim perjanicama našeg naroda i Zajednice, a i društvu uopće, nedostaju. Polazeći upravo od tih vrlina i kvaliteta profesora Šukrića, rad se paralelno i angažirano dotiče i današnjeg stanja naših odnosa. Rad u fokus stavlja plemenitost, čestitost, autoritativnost, odvažnost i dobronamjernost profesora Šukrića, kao vrline naučnih i moralnih autoriteta. Imajući u vidu Šukrićev naučni portfolio i profesorsku karijeru u oblasti arabistike i povijesti islamske kulture i civilizacije, autor naglašava njegov pedagoški profil, njegove metode u nastavi kao i utjecaj na generacije učenika i studenata kojima je predavao. Autor, također, povlači paralelu sa današnjim vremenom koje obiluje krizama odnosa između studenata i profesora, što rezultira gubitkom međusobnog povjerenja te relativiziranjem samog znanja i odgoja. Kao historičara, ali i kao svjedoka genocida nad svojim narodom, autor Šukrića smatra primjerom svjesnog, savjesnog i odgovornog sudionika svog vremena, koji stvari, ljude i događaje naziva pravim imenima. Ništa manje važnim, autor smatra i Šukrićev miroljubiv, ali i pravičan, odnos prema drugima i drugačijima, posebno zbog činjenice da je prof. Šukrić bio neposredna žrtva šovinizma i mržnje upravo tih drugih i drugačijih.

Ključne riječi: Nijaz Šukrić, pedagog, historičar, paradigma, agresija, autoritet, uzor, alim, međuljudski odnosi.

Uvod

Sasvim je sigurno da se o profesoru ili "ustazu", kako su ga iz poštovanja zvali njegovi učenici a kasnije i kolege¹, magistru Nijazu Šukriću, akobogda šehidu, može i treba napisati opsežna studija, a o njegovoj ličnosti i djelu organizirati naučni skup. On je to zasigurno zaslužio. Mi mu mnogo više dugujemo, ali barem toliko bismo mogli i trebali učiniti, jer je profesor Šukrić paradigma svega što mi danas nismo i svega što u našim karakterima, našem ponašanju, međusobnim odnosima i radu nedostaje. Ovaj tekst ne pretendira da nadomjesti ono što proteklih dvadeset godina nije urađeno kao ni da ponavlja ono što su rijetki o profesoru do sada napisali. Intencija ovog teksta je da, u povodu dvadesete godišnjice rastanka s profesorom, barem na trenutak, vrati profesora među nas kroz aktualiziranje nekih njegovih paradigmatičnih stavova, ali i osobina koje u današnjem vremenu i našem društvu, čini se, lagano gube bitku sa novim - pragmatičnim, sebičnim, bezobzirnim i korumpiranim stavovima, idejama i karakterima.

Autoritet plemenitosti i čestitosti

Islamska logika nalaže da se ulema, kao nasljednici Božijih poslanika, ugledaju na njih a učenici i studenti, kao buduća ulema, na svoje profesore. Ukoliko je profesor autoritativan (ali ne i autoritaran) i uzoran u najširem smislu riječi, uprkos generacijskim i intelektualnim razlikama, učenici i studenti to prepoznaju, zavole i nastoje se identificirati s tim autoritetom, bilo da su toga svjesni ili ne. Profesor Šukrić je bio jedan takav autoritet, "uvijek nasmijan i spreman za ozbiljan i produhovljen razgovor, pedantan, redovno lijepo i ukusno obučan, prefinjenih manira"², a kod učenika i studenata je izazivao "najdublje poštovanje i želju da ga se imitira".³ Za većinu njegovih učenika, a kasnije i studenata, "njegovi obrasci kulture i komunikacije s drugima imali su tretman paradigmatičkog kodeksa ponašanja".⁴ Neki od njegovih učenika a kasnije i kolega idu čak dotle da smatraju da je on bio posljednji preostali gazinovac i Bošnjak "koga se može uzimati za svekoliki uzor i autoritet plemenitosti i čestitosti" i koji je

1 Muhamed Mrahorović: "Šehid mr. Nijaz Šukrić", u: Anali GHB Knjiga XXI-XXII, Sarajevo, 2003., str. 340-347.

2 Ibid.

3 Ibid.

4 Ibid.

BIOGRAFSKI PODACI I OBRAZOVANJE

Na ovaj svijet mr. Nijaz ef. Šukrić je došao u praskozorje Drugog svjetskog rata, 15. maja 1940. godine kao četvrto dijete u deveteročlanoj travničkoj porodici Sidike, rođene Zupčević, i Mehmeda Šukrića. Osnovnu školu (1950) i Gazi Husrev-begovu medresu (1959) završio je u Sarajevu, Filološki fakultet u Beogradu (1963) i dvogodišnju specijalizaciju iz arapskog jezika na Bagdadskom univerzitetu (1965), slušajući, paralelno, i predavanja iz historije na Institutu za visoke studije. Magistrirao je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Bagdadu (1972), na temu „Širenje islama i nastanak islamskih institucija u Bosni i Hercegovini u XV i XVI stoljeću“. Od 1980. godine bio je oženjen Nasihom Alihodžić sa kojom je imao troje djece: Muhameda, Merimu i Šejmu. Agresorska granata ispaljena 29. augusta 1992. godine na samo sjedište Islamske zajednice u Sarajevu odnijela je pet života, među njima i živote mr. Nijaz-efendije Šukrića i njegovog jedanaestogodišnjeg sina Muhameda.

"čovjek-paradigma najšireg srca i duše, kojem su srdžba, ljutnja, egoizam, individualizam, bile strane i nepoznate odrednice moralnog ljudskog lika"⁵. Njegova plemenitost, neposrednost i "dostupnost" učenicima i studentima nije išla na uštrb njegove profesionalnosti, autoritativnosti i objektivnosti. Tolerancije za nerad nije bilo. Ali kada je i sankcionirao nerad, činio je to sa humorom pomiješanom autoritativnošću, tako da je, šaljući jasnu poruku da nerad i neznanje ne prolaze, istovremeno sankciju činio prihvatljivijom i podnošljivijom. Za razliku od dijela današnje uleme i inteligencije, koja nije imuna na moderne trendove verbalne bezobzirnosti i bestidnosti, profesor Šukrić je imao veoma razvijen "osjećaj zadivljujuće stidljivosti (...) praćen rumenilom lica i nekom formom simpatične nespretnosti, dok (bi) pokušavao opravdati postupke kolege ili nekog svog prijatelja"⁶. Ima-

5 Ibid.

6 Ibid.

ju li, danas, učenici i studenti naših medresa i islamskih fakulteta uzore među svojim profesorima kad je riječ o međusobnim odnosima, komuniciranju, odnosu prema radu, znanju i odgovornosti, ponašanju, oblačenju..., pitanje je za milion dolara. Autoriteta poput profesora Šukrića ili više nema ili nema onih koji bi ih znali prepoznati, poštovati i na njih se ugledati!

Teolog i historičar sa stavom

Bosna je, u posljednja nepuna dva stoljeća, često bila poligon za uvježbavanje svih vrsta poltrona i licemjera, kukavica i izdajica, beskičmenjaka i kvaziintelektualaca, neopredijeljenih i bezimernih građana. Najbrojniji i "najnadareniji" polaznici ovih "obuka" bili su Bošnjaci-muslimani. Za probleme sa kojima se danas susreće cijeli narod i država, a koji se tiču bosansko-bošnjačko-muslimanskog identiteta i bosanske državnosti, suverenosti i nezavisnosti, treba zahvaliti upravo "školi" i "obuci" kroz koje je naš narod prolazio, kao i "uspješnim svršenicima" sistematskog ispiranja mozgova, koji još uvijek nisu u potpunosti napustili ni političku ni religijsku pozornicu niti kontrolu nad polugama moći. Nove generacije, osim onih sretnih kojima je neko uspio otvoriti oči, imaju tu nesreću da o svom identitetu i državi, još uvijek, "uče" od onih koji su sve to već odavno izdali. Rijetki su među ulemom i bošnjačkom inteligencijom oni koji su, u tim teškim vremenima, imali stav i sačuvali svoje dostojanstvo i moralni integritet, bez obzira na cijenu koju su za to morali platiti. I profesor Šukrić je imao "izbora": da izda (svoju Zajednicu, svoje kolege, svoj narod, svoju vjeru, svoje principe, jezik, državu...) ili da bude izdan i kažnjen.

Njegov izbor ga je koštao prava na slobodno kretanje (oduzet mu je pasoš na 14 godina), prava na slobodu izražavanja po svojoj savjesti i u skladu sa svojim uvjerenjima (montirane afere i isljeđivanja), prava na fizičku slobodu (hapšenje, zatvaranje i zlostavljanje u četničkom logoru "Kula"), i na kraju, prava na sam život (ubijen je četničkom granatom ispaljenom na sjedište i rezidenciju reisu-l-uleme).

Za nepravdu i stradanja koja, u raznim oblicima i formama, još od vremena povlačenja Osmanske carevine sa naših prostora, prate naš narod i državu i koja, nažalost, ni danas ne prestaju, profesor Šukrić, pored ideologa i neposrednih protagonista antibosanskih i antimuslimanskih projekata, odgovornima smatra "i neke svoje istovjernike i braću po

krvi i domovini koji prouzročiše mnogo ovoga, omogućivši neljudima s druge strane da se ubace u međuprostor naše duhovne, intelektualne, političke, društvene, ekonomske, kulturne i svake druge praznine, one među bošnjačkim narodom koji zarad svojih malih dunjalučkih ciljeva isprodavaše sve i ogoliše vlastiti rod svega vrijednog, a ne dadoše mu baš nikakav adekvatan nadomjestak do puke naivnosti, ateističkog morala, komunističkog internacionalizma".⁷

Za ovakav višestoljetni udes i stanje svijesti našeg naroda profesor Šukrić ne amnestira ni islamsku vjersku inteligenciju i zvaničnu ulemu "koja je od svojih sljedbenika pravila za turskog vakta najbolje Turke, za austrijske uprave najbolje Bošnjake, a za jugoslovenstvo najdosljednije i najgrlatije Jugoslovene, umjesto da to budu stvarni i realni pripadnici islama, istina kosmopolitske vjere, učenja i kulture, ali duboko svjesni i ukorijenjeni u realnosti mjesta, vremena, prilika i okruženja u kojem žive".⁸ U javnom djelovanju današnje islamske uleme i bošnjačke inteligencije fali konkretnosti, preciznosti, jasnoće, nedvosmislenosti i odvažnosti, koje su krasile profesora Šukrića i u najtežim vremenima.

Profil uzornog pedagoga

Najveći dio svog radnog vijeka prof. Šukrić je proveo u nastavnom procesu kao profesor u GHM i FIN-u. U tom periodu nastala je i većina njegovih radova, od kojih se značajan broj bavi pedagoškim temama. Uvidom u bibliografiju ovih radova kao i u sadržaj nekih od njih, lahko je zaključiti da mu je glavna referenca po ovom pitanju bio veliki Gazalija, o čijim pedagoškim metodama⁹ i doprinosu islamskom obrazovanju¹⁰ je, između ostalog, i pisao. Profesor Bušatlić ga smatra "vrsnim metodičarem i pedagogom koji je uspješno povezivao daleku prošlost i savremeni život"¹¹, što, danas, mnogima ne polazi za rukom, ili se ustručavaju baviti vlastitom tradicijom i svojim kulturno-vjerskim naslijeđem u kontekstu savremenog udesa i na dobrobit našeg naroda, vjere i države. Njegovi

7 Ismet Bušatlić: "Umjesto progovora" u: Nijaz M. Šukrić, *Organizacija i oblici vjerskoprosvjernog života muslimana Bosne i Hercegovine od 1945. do 1976. godine*, FIN i El-Kalem, Sarajevo, 2006. (posthumno izdanje), str. 164.

8 Ibid.

9 Vidi: Nijaz Šukrić, "Gazalijeve pedagoške metode", *Islamska misao*, IV/1982, br. 40, str. 43-45.

10 Vidi: Nijaz Šukrić, "Gazalijev doprinos islamskom obrazovanju", *Glasnik VIS-a*, XLV/1982, br. 1, str. 38-50.

11 Ismet Bušatlić, Ibid, str. 158.

učenici i kolege su smatrali da profesor Šukrić predstavlja "profil uzornog pedagoga koji, i kada govori, i kada šuti, prezentira najviše vrline odgojenog čovjeka i autoriteta koji druge uči odgoju i kulturi druženja".¹² Kao odgovoran pedagog, profesor Šukrić je "težišni fokus svoga djelovanja usmjeravao ka odgojno-obrazovnom i moralnom aspektu muslimanske ličnosti neposrednih slušalaca i čitalaca njegovih brojnih tekstova".¹³

Odgoj i obrazovanje je smatrao međusobno neodvojivim i suovisnim, što čini sam temelj islamske pedagogije. Poučen primjerima iz naše prošlosti, kritički je primjećivao "da i danas zna doći do raskola u ova dva procesa (odgoj i obrazovanje, op. aut.), tako da sve više imamo islamski obrazovanih, ali ne i islamski odgojenih ličnosti".¹⁴ Prema svjedočenju njegovih učenika i studenata, prof. Šukrić je, u neposrednim kontaktima sa njima, ispoljavajući "najtopliji osjećaj i neposrednu punu odgovornost, nadomještao sve ono što nam je bilo uskraćeno roditeljskim odsustvom,"¹⁵ pa time i lijep odgoj. Čak je i u komunikaciji sa svojom porodicom, u prvom redu djecom, pribjegavao metodi "brižljivog odabiranja riječi kojima savjetuje, ili ukazuje na nešto što je strano islamskom moralu i odgoju".¹⁶ Svojom neposrednošću, saosjećajnošću i motivirajućom energijom u ophođenju sa učenicima i studentima, profesor Šukrić je pokazao "vrhunsko pedagoško umijeće u komunikaciji i praktičnoj nastavi",¹⁷ što ga, uz njegovo nesporno teorijsko znanje i praktično iskustvo, svrstava u sami vrh pedagoške elite njegovog vremena.

Imenovanje stvari pravim imenom

Kao neko koga su istjerali iz njegovog doma, protjerali iz njegovog kvarta, kao neko na čiju državu su izvršili agresiju a nad narodom činili genocid, prof. Šukrić je shvatao šta se njemu, njegovom narodu i državi kontinuirano čini već stoljećima i nazivao je te pojave pravim imenima. Nakon vlastitog prognaničkog iskustva ali i sličnih iskustava drugih sunarodnjaka, profesoru Šukriću je bilo savršeno jasno da su

"apsolutna većina muslimana Bosne i Hercegovine **izgnani** i **prognani**, a ne izbjegli, iz svojih domova"¹⁸, što mnogim današnjim političkim, nacionalnim, kulturnim, "naučnim" pa i vjerskim predstavnicima našeg naroda ni do danas nije jasno, kao što im nije jasno ni to da njihova država Bosna postoji preko hiljadu godina, a ne od "Dejtona", da u njoj stoljećima žive **Bošnjani-Bošnjaci-Bosanci** različitih vjera, a ne tri ili više nacija, da je **Hercegovina dio Bosne**, kao što su to i Bosanska Krajina, Posavina, Podrinje, centralni krajevi i dr., a ne neka paralelna tvorevina, da su bosanske komšinice, Srbija i Hrvatska, oduvijek pretendirale na njen teritorij, da su ciljano i sistematski **srbizirali i kroatizirali** bosanske pravoslavce i katolike, da su devedesetih izvršile **vojnu agresiju** na nju i **okupirale** veliki dio njene teritorije a nad Bošnjacima počinili **genocid**, da je Dejtonski sporazum (1995) kao, uostalom, i Berlinski kongres prije njega (1878), u suštini, za cilj imao **relativiziranje bosanske državnosti i bošnjačke državotvornosti te dezintegraciju** a potom i **disoluciju** bosanske države, zarad srpskih i hrvatskih velikodržavnih projekata i interesa... Bosni se stradalačka povijest ponavlja upravo zato što bošnjačko historijsko pamćenje nije duga vijeka, ali i zato što ideje, ljude i događaje, koji se tiču naše povijesti, ne nazivamo pravim imenima, imenima koja otkrivaju, a ne sakrivaju, njihov stvarni sadržaj i ulogu. Svjedočeći šta se početkom devedesetih dešavalo muslimanima Bosne na kraju dvadesetog stoljeća, profesor Šukrić je to smatrao srednjovjekovnim mračnjaštvom koje "ukazuje da se srednji vijek nije završio otkrićem Amerike i da je za neke ljude na Balkanu 21. stoljeće zaista veoma daleko".¹⁹

Odnos prema drugima i drugačijima

Premda i sam žrtva "suludih ideja i nemilosrdnosti ljudi koji, zadojeni čudovišnom mržnjom, uništavaju jedni druge samo zato što se u nijansi razlikuju od njih",²⁰ profesor Šukrić je vjerovao da se mi - Bošnjaci-muslimani - "moramo boriti protiv samih sebe da u nama ne zavlada mržnja i ne ponese nas val osvete i ne počnemo masovno padati u iste griješne čini zuluma".²¹ S obzirom da je svoju djecu učio "da krst kod naših nemuslimanskih komšija predstavlja znak žrtve i ljubavi njihovog vjero-

12 Muhamed Mrahorovic, Ibid.

13 Ibid.

14 Nijaz Šukrić, "Uvod" u vlastiti prijevod djela Burhanuddina Ez-Zernudžija: "Uputa učeniku na putu sticanja znanja", u: *Takvim*, 1981, srt. 273-324.

15 Muhamed Mrahorovic, Ibid.

16 Ibid.

17 Ibid.

18 Ismet Bušatlić, Ibid, str. 161.

19 Ibid, str. 160.

20 Ibid, str. 162.

21 Ibid, str. 163.

vjesnika (...) Isusa Krista (...) prema čovjeku i svim ljudima svijeta",²² realnost krstovima "okićenih" srpskih vojnika, koji su činili zlo njemu i njegovoj porodici, natjerala je profesora Šukrića da sebe i svoju porodicu ubjeđuje da krst na vratu zločinca nije "isti onaj križ i krst koji nose naše dobre komšije: čika Rade, tete Cica i Kaja, striček Ivan iz Zagreba, kojima ti (sin Muhammed, op. aut.) i Merima nosite kurbane i baklave na Bajram i dobijate šarena jaja i čokolade uz njihove praznike".²³ On poziva "sve one koji vjeruju i tumače vjeru u Jednog Boga (...), u bilo kojoj varijanti, na ozbiljno razmišljanje o plemenitosti ili zlonamjernoj upotrebi vjerskih simbola",²⁴ imajući u vidu da u simbole spadaju i vjerski objekti, čije je uništavanje bilo masovna pojava devedesetih godina. Iako je bio pobornik suprotstavljanja zulumu, bez obzira od koga dolazio, profesor Šukrić je smatrao da nasilje nije pravi metod, jer "nasilje se ne dokida nasiljem, nego se samo još uvećava i ugrožava plemenitost borbe u odbrani vlastitog života, časti, porodice, kućnog praga i vjere".²⁵ Zajednički život različitosti, profesor Šukrić vidi mogućim isključivo "kroz princip cijenjenja svog i poštivanja vjerskih i drugih osjećanja ostalih".²⁶

Zaključak

Nažalost, kao i o mnogim našim alimima, ni o Nijazu Šukriću nije mnogo napisano u ovih dvadeset godina. Do sada su o njemu objavljena samo dva rada koja su napisali dr. Ismet Bušatlić²⁷ i Muhamed Mrahorović²⁸. Neshvatljivo je da se o našim alimima, čijim djelima se koristimo i čije radove citiramo, nedovoljno i nedovoljno sistematično piše. Za mnoge od njih buduće generacije neće znati ni da su postojali a kamoli kakav doprinos su dali razvoju islamske misli, kulture i civilizacije na ovim prostorima. Sve se svelo na pojedinačne individualne projekte svjesnih pojedinaca, umjesto da se sistematski, u za to pogodnim institucijama (FIN, IPF-ovi, Medrese, GHB, UI... a pod pokroviteljstvom Rijasetu i reisu-l-uleme), sa određene vremenske distance (ne veće od 25-30 godina), u formi

²² Ibid, str. 162.

²³ Ibid, str. 163.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid, str. 163-164.

²⁶ Nijaz M. Šukrić, *Organizacija i oblici vjerskoprosvjernog života muslimana Bosne i Hercegovine od 1945. do 1976. godine*, FIN i El-Kalem, Sarajevo, 2006. (posthumno izdanje), str. 154.

²⁷ Citirani rad.

²⁸ Citirani rad.

RADNI ANGAŽMAN

Nakon završene specijalizacije iz arapskog jezika, Šukrić se iz Beograda vraća u Sarajevo i zapošljava u Gazi Husrevbegovoj medresi na predmetu arapski jezik kao profesor konverzacije. Angažman u medresi je prekinuo zbog odlaska na odsluženje vojnog roka. Iz armije odlazi, ponovo, u Bagdad na postdiplomske studije iz povijesti. Uspješno odbranivši magistarsku tezu 1972. godine, vraća se u Sarajevo i u Gazi Husrevbegovu medresu na predmete: povijest islama i arapski jezik. Od 1977. do 1980. godine radio je kao bibliotekar u Gazi Husrevbegovoj biblioteci u Sarajevu. Na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu je, 1980. godine, primljen za predavača na katedri za islamsku kulturu i civilizaciju. Od 1990. godine bio je član Parlamenta Republike BiH.

simpozija ili sličnog foruma, sagleda, analizira, valorizira i, u formi zbornika ili monografije, prezentira lik i djelo svakog našeg alima, bez obzira na njegov kapacitet i naučnu veličinu. Time bismo osigurali budućim generacijama važne informacije o bogatom kulturnom i civilizacijskom naslijeđu ovih prostora ali i pokazali naše poštovanje i svijest o značaju ovih međaša islamske misli i lučonoša islama na tlu Bosne i Evrope. Profesor Šukrić je bio svjestan toga, što pokazuju teme njegovih preko 130 objavljenih integralnih i drugih naučnih radova, prijevoda, prikaza, reportaža i osvrtu, te seminarskih i diplomskih radova koje je predlagao svojim studentima. Ako mi ne kažemo istinu o sebi i ne počnemo sami pisati svoju povijest, a povijest jednog naroda čine i njegovi velikani u koje spada i profesor Šukrić, naši dušmani će i dalje govoriti laži o nama i krivotvoriti povijest, a u njihovim "povijesnim" knjigama mi nismo naši nego "njihovi", naša domovina ne pripada nama nego "njima", naš jezik nije naš već "njihov", ispod naše višestoljetne vjerske tradicije oni "otkrivaju" svoju, naši velikani su "njihovi" velikani. Ako ne želimo da ovi navodnici vremenom nestanu, naša ulema i inteligencija moraju se ozbiljnije posvetiti, ne samo pisanju, nego i kreiranju naše povijesti, kao što je to, među ostalima, činio i profesor Nijaz M. Šukrić. Rahmet duši njegovoj.

BIBLIOGRAFIJA RADOVA MR. NIJAZA ŠUKRIĆA

KNJIGE

- Širenje islama i nastanak islamskih institucija u BiH u XV i XVI vijeku, Bagdad 1972;
Islam i muslimani u Bosni i Hercegovini, koautorstvo sa Muhamedom Hadžijahićem i Mahmutom Traljićem, Sarajevo, 1976;
Povijest islamske kulture i civilizacije, udžbenik za II godinu studija, Islamski teološki fakultet, Sarajevo, 1989.
Organizacija i oblici vjerskoprosvjernog života muslimana Bosne i Hercegovine od 1945. do 1976. godine, Sarajevo 2006.

ZNANSTVENI ČASOPISI I PUBLIKACIJE

Glasnik

- „Mesdzid i džamija“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XXXIX/1976, br. 5, str. 469–476; (objavljeno i u *Glasniku Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLVI/1983, br. 1-2, str. 347-354);
 „Neka zapažanja o mjestu tesavufa u islamskoj kulturi“, *Glasnik Vrhovnog starješinstva u SFRJ*, XLI/ 1978, br. 1, str. 33-40.
 „Huari Bumedijen - graditelj nesvrstanog Alžira (merhum)“, *Glasnik Vrhovnog starješinstva u SFRJ*, XLIII/ 1980, br. 1, str. 109-112.
 „Pobožnost i pismenost muslimanke u našim krajevima“, *Glasnik Vrhovnog starješinstva u SFRJ*, XLIII /1980, br. 3, str. 287-296.
 „Mjerite tačnom vagom“, *Glasnik Vrhovnog starješinstva u SFRJ*, XLIV /1981, br. 1, str. 91-94.
 „Gazalijin doprinos islamskom obrazovanju“, *Glasnik Vrhovnog starješinstva u SFRJ*, XLV/ 1982, br. 1, str. 38-50.
 „Aktuelnost izučavanja sire, života i djela Muhameda a. s.“; *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLVI/1983, br. 6, str. 777–787.
 „Doprinos namaza procesu širenja islama i njegova izvjesna podudarnost sa bogumilskom molitvom“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLVII/1984, br. 2, str. 149–158.
 „Žena u djelu ‘Izvori vijesti’ od Ibn Kutejba ed-Dineverija (828-889)“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLVIII/1985, br. 6, str. 622–638.
 „Kur’anski podsticaj za izučavanje sire - životnog puta Muhammeda a.s.“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLIX/1986, br. 5, str. 485–493.
 „Čuvar kulturne baštine islama“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, L/1987, br. 4, str. 473–479.
 „Islamska duhovna spona u porodičnim odnosima“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, L/1987, br. 6, str. 747–760.
 „Ibnu-s-sebil (Putnik) – kur’anska odrednica koja podstiče i obavezuje“, *Glasnik*, br.2 ,L/1987. str. 185-195.
 „Gazi Husrev-begova medresa u vrijeme austrougarske uprave“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LI/1988, br. 5, str. 499-502.
 „Stazama Ibrahima a.s: ‘Neke impresije uz ovogodišnji hadž’“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LI/1988, br. 5, str. 519–522.
 „Priroda u kulturnom planu Kur’ana“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LI/1988, br. 6, str. 618–623.
 „Prve gračaničke idžazetname“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LII/1989, br. 2, str. 204–207.
 „Pedagoška misao kod muslimana Bosne i Hercegovine“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LIII/1990, br. 1, str. 45–48.
 „Neke specifičnosti ranog islamskog društva (el-umme)“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LIII/1990, br. 1, str. 24–29.
 „Uticaj Hidžre na izgradnju islamske ličnosti“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LIV/1991, br. 5, str. 540–544.

Takvim

- „Veze bosansko-hercegovačkih muslimana sa Mekkom i Medinom“, *Takvim*, 1981, str. 179-196.
 „Ramazansko gostoprimstvo šehar Sarajeva“, *Takvim*, 1982, str 39-44.
 „Nošnja naše uleme“, *Takvim*, 1983, str 69-82.
 „Neke kur’anske i sunnetske koncepcije povijesti“, *Takvim*, 1985, str. 135-157.
 „Neki aspekti širenja islama i njegove kulture u našim krajevima“, *Takvim*, 1987, str. 95-112.
 „Problem naših porodičnih i džematskih arhiva“, *Takvim*, 1988, str. 59-72.

- „Prvi imanski šart (vjerujem u jednog Boga) u našoj vjeronaučnoj literaturi“, *Takvim* 1990, str. 53-74.
- „Jedanaest stoljeća od smrti velikog muslimanskog historičara Ebu Džafera Muhammeda b. Džerira et-Taberija (224-310/838-923)“, *Takvim* 1991, str. 167-184.
- „Uloga uleme (muslimanske inteligencije) na istočnoevropskim i balkanskim prostorima“, *Takvim* 1992, str. 155-163.

Islamska misao

- „Odazvao se Allahovom pozivu: Povodom smrti Muhameda Bukarube (Huarija Bumedijena), predsjednika Alžira“, *Islamska misao*, I/1979. br. 3, str. 22-23.
- „Islam i vrijeme“, *Islamska misao*, I/1979. br. 4, str. 28-29.
- „Kibla“, *Islamska misao*, II/1980. br.24, str. 18-20.
- „Halka sistem u islamskom obrazovanju“, *Islamska misao*, IV/1982. br. 38, str. 37-40.
- „Gazalijeve pedagoške metode“, *Islamska misao*, IV/1982. br. 40, str. 43-44.
- „Ekonomski faktor u islamskoj kulturi“, *Islamska misao*, V/1980. br. 53, str. 38-42.
- „Hadž bosansko-hercegovačkih muslimana u doba Austro-Ugarske uprave (1878-1918)“, *Islamska misao*, V/1983. br.56, str. 34-36.
- „Fenomen namaza u islamskoj kulturi“, *Islamska misao*, VI/1984. br. 61, str. 27-32.
- „O povijesti i savremenom stanju naše vjerske pisane riječi“, *Islamska misao*, VIII/1986, br. 88-89, str. 3-10.
- „Allahova knjiga kao poslanikova oporuka muslimanima“, *Islamska misao*, VIII/1986, br. 94, str. 3-5.
- „Bajram u znaku kur'anskog veselja“, *Islamska misao*, XI/1989, br. 124, str. 3-5.;
- „Kritički osvrt na vjeronaučno prezentiranje islama kod nas“, *Islamska misao*, XI/1989, br. 125, str. 41-48.
- „Druga nagrada Nurage Softića“, *Islamska misao*, XI/1989, br. 130, str. 3-5.;
- „Sohbet halve ili sarajevska sijela“, *Islamska misao*, XII/1990, br. 135, str. 9-10.
- „Dva kraka islama u Evropi“, *Islamska misao*, XII/1990, br. 140, str. 17-27. i br. 144 str. 11-17.
- „Otrgnuto od zaborava“, *Islamska misao*, XII/1990, br. 141, str. 49-52.
- „Naša ulema između želja i stvarnosti“, *Islamska misao*, XIII/1991, br. 146, str. 49-52.
- „Povijesni presjek korištenja vakufa u dosadašnjoj praksi“, *Islamska misao*, XIII/1991, br. 147-148, str. 68-69.
- „Izučavanje sire, života i djela Allahova poslanika a.s. u Bosni i Hercegovini“, *Islamska misao*, XIII/1991, br. 147-148, str. 31-36.

Zbornik radova ITF-a

- „Jedan stari srpsko-hrvatski rukopisni prijevod udžbenika iz pedagogije u našim medresama“, *Zbornik radova Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu*, br: 1, Sarajevo, 1982;
- „Osnovi početnog islamskog obrazovanja“, *Zbornik radova Islamskog teološkog fakulteta*, br: 3, 1990; str. 157-168.

Anali GHB

- „Prinove rukopisa u Gazi Husrev-begovoj biblioteci“, ANALI Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, KNJIGA VII-VIII, Sarajevo, 1982, str. 265-271.
- Gazi Husrev-begova biblioteka : „Doprinos uvakufljene knjige obrazovnom procesu kod nas“, ANALI Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, KNJIGA IX-X, Sarajevo, 1983. str. 291-304.
- „Opći kriterij za izbor i zvanje vjersko-prosvjetne uleme u Bosni i Hercegovini“ – „The general criteria for the appointment of the Bosnian and Herzegovinian ulema for religious and educational positions“, ANALI Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, KNJIGA XVII-XVIII, Sarajevo, 1996, str 195-209.

Zbornik radova Tassavuf - islamska mistika

- „Mjesto i uloga tesavvufa u učvršćivanju islama i njegove kulture kod nas“, Rad izložen na simpoziju u Zagrebu 1988; Zbornik radova *Tassavuf-islamska mistika*, 1988. str. 25.

PRIJEVODI

- Fehim Huvejdi: „Ko pliva uzvodno“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XL/1977, br. 6, str. 652-654.
- Dželil Ebu-l-Habba: „Fauna u Kur'anu“ iz časopisa *Al-Mawrid*, Bagdad VII 1978, br. 3, str. 23-44, *Islamska misao*, II/1980, br. 3, str. 14-15, br. 4, str. 20-24, br 17, str. 29-33.
- Muhamed Abdulah Inan: „Tajni jezik Moreska-pokrštenih muslimana Španije“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, 1979, br. 1, str. 99-105.
- Ja-sin*, Sarajevo 1979, ponovljeno izdanje 1998.

Halil Imaduddin: „Biljni svijet u Kur'anu“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLIII/1980, br. 1, str. 38–40.

Burhandduin ez-Zernudži: „Uputa učeniku na putu sticanju znanja“, *Takvim*, Sarajevo 1981, str. 275-324.

Muhamed el-Mekki, En-Nasiri: „Principi tolerancije u islamu“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLVIII/1985, br. 4, str. 442-447.

„Etika milosrđa ili Traktat o samilosti i sažaljenju prema živim stvorenjima od H. Mustafe, sina Muhameda Pručaka (?-1169/1775-76)“, *Zbornik radova Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu*, br. 2, Sarajevo, 1986; str. 155-204.

Dinaveri, Ibn Kutejba: „O zaljubljenima osim pjesnika“, *Islamska misao*, XII/1990, br. 134, str. 44-45.

Thomas W. Arnold: „Povijest islama: Historijski tokovi misije“, *Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije*, Sarajevo, 1990.

At-Tazi Abdulhadi: „Čemu praznik mevluda na islamskom zapadu?“, XII/1990, br. 137, str. 10-12.

At-Tazi Abdulhadi: „Dalekosežnost i humanost islamske poruke“, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, LIII/1991, br. 6, str. 34-40.

PRIKAZI

„Kulturna baština“, Hivzija Hasandedić, Katalog, *Islamska misao*, I/1979, br. 2, str. 28-29.

„Naučno i osjećajno prema baštini“, prikaz djela „Studije o islamskoj arhitekturi“ od Husrefa Redžića, *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ*, XLVII/1984, br. 6, str. 769–774.

„Umjetničke vrijednosti džamija pod kupolom“, Andrej Andrejević „Islamska monumentalna umetnost XVI veka u Jugoslaviji, Potkupolne džamije, *Islamska misao*, VII/1985, br. 75, str 38-40.

Summary الموجز

THE MISSING 'ALIM - Twentieth anniversary of parting to the hereafter of mr. Nijaza Šukrića -

Ifet Mustafić

This article is written with an aim to remind us of a great 'alim – Nijaz ef. Šukrić – as an exceptional paradigm of certain qualities of an extraordinary man and scholar, qualities that lack in many of our contemporary social elite of our community, and are scarce in our society in general. Having these values and qualities of prof. Šukrić as a starting point, this article engages in a discussion about contemporary issues and the position of these values in our society. The author stresses that values like nobility, honesty, authority, courage ought to be found in figures of moral and scholarly authorities and role models. Keeping in mind the portfolio of prof. Šukrić and his professional career in the field of Arabic language and literature and the history of the Islamic culture and civilisation, the author highlights his pedagogical skills, his methods of teaching and the influence he had upon numerous generations of high school and university students that he taught. The author also draws a parallel with our contemporary students – teachers relations pointing out the problems therein that have resulted in an atmosphere of mistrust and consequently brought about degrading the value of learning and the knowledge itself. The author considers prof. Šukrić an exemplary figure of his time, who as a historian and a witness of recent events in our country represents conscious, active and responsible participant of his time capable of naming people and events with their real names. He further points that prof. Šukrić character traits like peace-loving and justice towards different and others are no less important, especially having in mind that he was an immediate victim of hatred and chauvinism of these very others and different.

Key words: Nijaz Šukrić, pedagogist, historian, paradigm, aggression, authority, role model, 'alim.

في ذكرى ٢٠ عاما على وفاة الأستاذ نياز شكريتش عالم فقدناه

عفت مصطفىتش

ينتشل هذا المقال من ليل النسيان العالم الكبير نياز شكريتش. في الذكرى السنوية العشرين على وفاته، والذي يعتبر نموذجا مثيرا للإنسان والعالم المتميز بفضائل جمّة، نادرا ما جدها اليوم عند الكثير من رواد شعبنا وقيادات مؤسستنا ومجتمعنا. وانطلاقا من تلك القيم والفضائل التي كان الأستاذ شكريتش يتحلى بها، فإن هذا البحث يناقش بالتوازي الوضع الراهن لعلاقتنا، ويركز البحث على نبل الأستاذ شكريتش وصلاحه وهيئته وشجاعته وحسن نواياه، باعتبارها سمات قادة العلم والأخلاق. ويأخذ الكاتب بعين الاعتبار إسهامات الأستاذ شكريتش وأعماله في مجال علوم اللغة العربية وتاريخ الثقافة الإسلامية. فيركز على دوره التربوي ومنهجه في التدريس وتأثيره في تلاميذه وطلابه. كما يجري الكاتب مقارنة مع العصر الحاضر المكتظ بالأزمات في العلاقات بين الطلاب والمدرسين، والتي ينتج عنها فقدان للثقة المتبادلة ونسبية في المعرفة والتربية. ويرى الكاتب في شكريتش المؤرخ والشاهد على الإبادة الجماعية ضد شعبه، مثلا للرجل الواعي والمسؤول المشارك في مجريات عصره، الذي يسمي الأشياء والناس والأحداث بأسمائها الحقيقية. كما يرى الكاتب أن موقف الأستاذ شكريتش العادل والمحِب للسلام من الآخرين والمختلفين معه، لا يقل أهمية عن مواقفه الأخرى، وخاصة أن الأستاذ شكريتش كان ضحية مباشرة للشوفينية والكرهية التي ظهرت من أولئك الآخرين والمختلفين.

الكلمات الرئيسية: نياز شكريتش، المربي، المؤرخ، النموذج، العدوان، القائد، الأسوة، العالم، العلاقات الإنسانية.